

Slovensko gozdarstvo v preizkusni dobi vzdržljivosti na poti razvijanja stroke: »Gozdarstvo – vrhunska kultura nove človeške družbe«

Prof. dr. dr. h.c. Dušan MLINŠEK

1 UVODNA INFORMACIJA, KOT DEL TEMELJNE IZOBRAZBE ČLOVEŠTVA

Narava na zemeljski obli nenehno ustvarja »membrano« za uspešen, varčen razvoj življenja. Pri tem nastajajo življenjski konstrukti, kot so: celine, oceani, itn., z različnimi možnostmi za uspešnost »življenja«. Na celinah so to gozdovi, prerije, savane, puščave, vodovja, itn.; naravnim razmeram primerno za uspešen razvoj življenja. Gledano ekološko: pri tem je gozdni ekosistem eden od vrhunskih konstruktov za uspešno in »bogato življenje«. Zato ga je človek nenehno izkoriščal in uničeval. Kjer so bile za to možnosti, je narava z gozdom prekrila velike pokrajine. Celo vso celino, npr. v Evropi, delih Azije, Afrike, Severne in Južne Amerike, kjer so to omogočale ekološke razmere (podnebni, vodni režim itn.). Razmeram primerno se je razvijalo življenje, še posebno človek s svojim prvim kapitalom – živino. Človek je, razen redkih izjem, uničeval naravne stvaritve, kot so gozdovi, savane, prerije itn. ... vse v nasprotju z naravnimi težnjami. Ker je bil gozd kapitalsko najzanimivejši, ga je človek s svojim početjem najbolj prizadel in povzročal najrazličnejše katastrofe: od puščav do industrijsko obdelovanih agrarnih površin, kar vse moteče deluje na življenje na zemeljski obli. Tako je dandanes na evropski celini le še 30% gozda, namesto pretežni del celine. Povsem je porušeno naravno razmerje na relaciji rastlinski : živalski svet. V naravnih razmerah je delež živalske komponente (skupaj s človekom) le nekaj promil. Sedaj pa prevladuje razmnožen človek z dodatno umetno razmnoženim govedom na eni strani in »raznaravljen« rastlinski svet (izumetničeni ostanki gozda in npr. koruzna polja) na drugi. Umetna tvorba, ki spreminja okolje, »raznaravlja« podnebne razmere, moteče deluje na vodni režim in »bolno - zdravi« s kemijskimi pripomočki uničena tla ter življenje na sploh. Vse to so preprosta dejstva,

ki jih nočemo videti in dojemati zaradi »vsemogočne človekove domišljavosti«.

Omenjeno uničevanje narave se nadaljuje. Katastrofe, ki nastajajo na vsej zgodovinski poti človekovega razvoja pa se je poskušalo in se poskuša blažiti s porajanjem »verstev«, z razvijanjem kulture (beri: laži-kulture), kar naj bi prispevalo k reševanju vedno hujšega okoljevarstvenega problema – uničevanje narave in ogrožanje življenja. Toda vse neuspešno. Kajti porajajoča se verstva skupaj s človekovo kulturo so le blažilni obliž, beri: droga, na človekovo psiho in zanjo, če se je in ko se je narava odločila, da izniči motečo tvorbo – človeka.

Varstvo življenjskega okolja postaja z močnim razmnoževanjem človeškega bitja, z njegovo naravi povsem tujo ekonomijo vse večji problem, ki kriči k temeljnemu ozaveščanju človeštva.

2 VARSTVO OKOLJA BREZ ŠPEKULACIJ POSTAJA NAŠA TEMELJNA NALOGA. V DELU Z GOZDOM PA NASTAJA STREZNITEV; PA OSTANIMO PRI SLOVENIJI

Skozi vso zgodovino uničevan slovenski gozd, na stičišču Sredozemlja, Alp, Panonije, v specifično različnih življenjskih razmerah, je gozdarsko stroko streznil, da je treba v temeljih prenehati z uničevanjem naravnega okolja in začeti naravi prijazno, beri: »sonaravno pot« gledanja in ravnanja z gozdom kot dominantno naravno tvorbo v Sloveniji.

Povojni sprehod skozi gozdove v Sloveniji je namreč deloval zastrašujoče. Začnimo na vzhodu: prekmurski stelniki, kjer so v gozdu še vedno vidne izčrpane in opuščene njive (ogoni), porasle s skromnim rdečim borom. Nadalje pohabljen kmečki gozd vse od Slovenskih goric pa na zahod Slovenije. Vmes naletimo na »agrikulturni gozd«

smrekovih monokultur na izčrpani zemlji Pohorja. Sicer je po večini povsod pohabljen kmečki gozd v večini predelov Slovenije. In še pesniško opevan brezov gozd na notranjskih izčrpanih tleh. Golo-seki širom gorskega prostora. »Kraška puščava«, pokrita z grmovjem in s kulisami črnega bora itn. Vse s simbolom živinskega terceta: koza, ovca, krava itn. Ta prikaz je dokumentiran s:

1. povojno inventarizacijo vseh gozdov (1950–52);

2. z uvajanje kontrolne metode (v vseh gozdovih, med drugim polna premerba), začeni s prvim desetletjem 1952–62.

Kako spremenjena pa je slovenska gozdnata krajina danes, da jo občuduje vsa Evropa in koliko truda je bilo potrebno, predvsem pa moralne ozaveščenosti; beg od industrijske in agrikulturne eksploatacije narave. Predvsem pa ekološka reforma in ozaveščen ekološki ter discipliniran zasuk v kontaktiranju in naravi prijaznem usmerjanju našega gozda.

3 TODA ROPARSKE NEVARNOSTI ŠE NI KONEC (STROKA SE JE BO ZNEBILA LE PO POTI VEČJE INTERDISCIPLINARNOSTI)

Vendar pa bi bilo naivno misliti, da smo se znebili vseh nevarnosti, ki ponovno ogrožajo naravo in njen gozd. Ves kaže, da se z naglico ponovno približuje tehnokratski polom, ko bosta narava in še posebno njen gozd ponovno zelo prizadeta. Nič novega, toda velika sramota in dokaz politične nesposobnosti. Ta nevarnost je nenehno v iznakaženi človeški družbi in je tudi usodna. Zato moramo biti nenehno pripravljeni z nadaljevanjem krepitve naravi prijaznega gozda in okolja nasploh. S sonaravnim gozdarstvom, ki ga označuje celostni profil, zmoremo delno nadomestiti tudi gozdu odtujene agrarno pohabljenosti, pa tudi poseljene površine, ki so v naravi tujki. S sonaravnim gozdarstvom namreč lahko nadomestimo del izkrčenega gozda. To še posebno velja pri slovenski bogati oblikovanosti pokrajine gozd: negozd. V naši deželi je dolžina gozdnega roba domala dolžina ekvatorja. Polifunkcionalnost gozda pa je treba še nadalje krepiti in uveljavljati krajinarstvo s pomočjo nege gozdov.

Povedanemu primerno je treba razvijati raz-

iskovalno delo v gozdarstvu, ko mora imeti močan interdisciplinarni – beri: celostni – značaj glede na veliko polifunkcionalno vlogo gozda kot ekosistema.

Velika odgovornost gozdarske stroke po petdesetih letih uspešnega dela mora biti skrb, da ne bi ponovno nastala moteča depresija, ki bi izničila dosežene uspehe. Z drugimi besedami: ne zapravljajmo doseženega. Glejmo perspektivno! Polifunkcionalno gozdarstvo z diktatom: pospešujmo celostno in čim bolj »krajinsko kulturne« učinke gozdnega ekosistema. Slovenski prispevek z gozdom za zdravo okolje z vsemi atributi, kot so npr.: krepitev in ohranjanje tal, ozračja, H₂O režima itn.

Pri tem ne gre za pospeševanje »bolne vojaške discipline«, temveč za kulturo po poti etike in temu primerne vzgoje, odgovornosti. In samo po tej poti lahko ustvarjamo pravo kulturo z ohranjanjem narave glede velike preobremenjenosti zemeljske oble s človeškimi in živalskimi proteini.

Iz vsega povedanega sledi ugotovitev: ne odnehajmo. Nočemo in ne smemo nazaj, temveč razvijajmo našo lastno pravo kulturo sozvočja z naravo. Tranzicija ravnanja z gozdom je za nami. Sedaj pa mora biti naša skrb, da ne bi ponovno nastala depresija. Srečni smo lahko, da nam je vsaj delno uspel pobeg od divje ekonomije. Ne odnehajmo! Imamo dokaze, da ne smemo odnehati. Skrbno se ukvarjamo z nadaljnjo perspektivo. Dojemimo, kaj nam pomeni domovina z našim okoljem.

4 ETIKA Z NARAVO IN Z NJENIM GOZDOM KOT DIKTAT

Postavljeni smo pred kompleksne etične probleme, ki bremenijo »raznaravljeno« družbo. Ukrepajmo tako, da učinki našega delovanja ne bodo uničujoče vplivali na eksistenco življenja kot življenja; vključno človeka. Če temu ne bomo sledili, grozi strahoten konec. Zavedati se moramo moralne odgovornosti stroke; ne glede na politično družino! Z drugimi besedami: Etika z naravo in z njenim gozdom kot diktat! Kajti divjanje tehnike in vedno večja ogroženost okolja terja: zdrav in čim vitalnejši gozd kot protiutež podivjani ekonomiji. Ker pa ne vemo, kaj prinaša naš čas, je treba z gozdom, z njegovo naravo ravnati čim naravneje. Z drugimi besedami: treba je

krepi njegovo polifunkcionalnost; beri: še večja odgovornost gozdarja ter družbe.

Jedro razmišljanja: gozdarstvo – znanost in prakso nadaljevati z veliko odgovornostjo. Kajti gozd je širom sveta vse bolj uničen. In vendar je Slovenija izjema. Zato je nujno nadaljevati po zastavljeni poti in tovrstno podporo tudi zahtevati s strani javnosti in politike: **razvijanje in pospeševanje ravnanja z gozdom kot resnična kultura.**

Kratka dodatna razlaga napisanemu:

V Evropi so gozdovi preveč izkrčeni in agrarno prizadeti. Kmetijski prostor postaja vse bolj denaturiran in izčrpan, na meji »puščave«. Nadalje kot primer: Nemčija je v zadnjih desetletjih povečala porabo vode od 50 l na 200 l na osebo. Poraba primarne energije se je od 19. stoletja do danes povečala za 20-krat. Splošna poraba vsega se povsod skokovito nadaljuje! In kje so rezerve? Ni jih! Torej dve nasprotujoči si težnji: potrošnja – rezerve. Gozd pa je edini uravnavalec režima H_2O , čistilec zraka, življenjski rezervoar z enkratno funkcijo gozdnega roba.

Temu sledi vprašanje: Kako in do kam pospeševati znanost, ne da bi minirali meje življenjskega okolja. Tega vprašanja tehnika in znanost ne znata reševati sami, potrebno je skupno reševanje. Naša stroka pa mora povedati kako; to, kar smo že pokazali z našim delom. In sedaj nadaljujmo kot vzornik drugim. Pogoj pri tem je celostno dojemanje (kot smo v gozdarstvu prisiljeni početi):

»Naravoslovje in dušeslovje – *viribus unitis!*«

Opomba: Ali nimamo doma že dovolj stoletij opozoril, npr. »kraško opozorilo« in kam nas pripelje uničevanje gozdov! Nadalje: povečanje prebivalstva; povečanje porabništva in uničevanje okolja, še posebno gozdov.

Rešitev je mogoče iskati:

- v celostnem izobraževanju,
 - v vključevanju ekoloških temeljev,
 - v dojemanju odgovornosti,
- = vse kot vrhunska etika in morala !!

Ugotavljamo bistvo:

1. Krepitev zavor pri uničevanju okolja.
2. Proučimo gozdarski čudež Slovenije.
3. Nadaljujmo po vzoru gozdarstva na vseh področjih človekove aktivnosti; to kot diktat!

Glejmo objektivno v prihodnost, ki bo vedno hujša. Krize se vračajo. Zato bodimo pripravljeni; ne le lokalno, temveč še posebno globalno. Vedno več je »golega« na zemeljski obli. Naravni gozd pa je polifunkcionalen in pomeni protitužni uničevanju narave. Uporabimo to spoznanje!

5 GOZDAR – RAZISKOVALEC GOZDNIH GLOBIN IN REŠEVALEC ČLOVEŠTVA

Težišče naše orientacije je brezpogojno celostno razmišljanje. Če je temu tako, potem je nujno, da postavimo ZDRAVJE ŽIVLJENJA na oltar in temu podrejammo naše delo in življenje. Pouk o tem si pridobimo v naravnem gozdu z vrednotami, npr.: ekološki režim, les, ekološka moč, razsežnost gozda, neprizadeta tla, čista voda itn. Neprizadeto ozračje, »odlično bivalno okolje« itn. Vis à vis koruznim in podobnim spačkom.

Da bi vse to in podobno uspešno doveli, je treba razumeti naravo z vsemi njenimi nepredvidljivostmi. Narava je ustvarila in ustvarja svoje dolgo trajajoče iznajdbe, ki jih ni mogoče dojeti zgolj z znanjem, temveč predvsem z modrostjo. Temu in še posebno nepredvidljivosti narave pa bomo dorasli zgolj po kognitivni poti, postopoma, brez naglice, s skromno rabo energije, z nenehnim opazovanjem in tipanjem. Ugotavljamo pa, da temu ni dorasel sedanji, problematično šolan prebivalec. Eden od uspešnih pripomočkov pri tem je uvajanje gozdne pedagogike od A do Ž s splošno vrednostjo. Le-tu so vgrajene temeljne fizikalne zakonitosti (postopnost, zaviralnost, preverjenost, počasnost, dolgoročnost, trajnostnost) in po tej poti racionalna raba energije.

Po tej poti spoznavamo razsežnosti naravnega gozdnega ekosistema. Naj naštejemo nekatere: dolga življenjska doba, postopna obnova, individualno življenje s trajno velikimi količinami biosubstance (kar pa ne pomeni »vampelnov«), skromno razmerje rastlinska substanca : živalska substancav korist prve, polifunkcionalnost (ne unifunkcionalnost), poizkus (težnja) k trajnostnemu funkcioniranju, krepitev samodejnega ohranjanja, krepitev življenjskih dejavnikov itn.

Ob tovrstnem funkcioniranju ekosistema v naravi postopoma tudi dojemamo težnjo k sozvočju

med lokalnim in globalnim, kot enkratni patent narave, ki terja posebno razmišljanje, je nenadkriljiv in ki mu moramo nameniti posebno pozornost ter mu slediti. Pri spoznavanju narave gozda postaja tovrstna usmerjenost kašipot vsemu ustvarjalnemu početu človeškega rodu v prihodnosti. Hkrati pa še razmišljanje (tu in sedaj): odkrivanje novih nalog gozdarske vede (znanosti, vedenja ...).

Torej ne le tehnologija, temveč znanost in njena uporaba na vseh področjih prave človekove ustvarjalnosti (= kultura vzpostavljanja stikov z naravo in njenimi ekosistemi).

Gozdni ekosistem in samoohranjanje njegovega življenja ter uspešne eksistence; njegovega funkcioniranja (trajnost; skromna raba energije; biodiverznost in njene značilnosti; pospeševanje drugih ekosistemov; krepitev polifunkcionalnosti itn.).

Torej:

- dojemimo
- uporabljajmo to
- polivalentno vedo na zemeljski obli z gozdom kot Zemljino ustvarjalno konico.

Razvojna pot slovenskega gozdarstva in realizacija njenega gozda opozarja na prikazano pot, ki pomeni univerzo v univerzi

Povedano pomeni:

1. Perfektuiranje zastavljene EKOPOTI.
2. Univerzo v univerzi, kot vzgojni in izobraževalni »ekokatekizem«.
3. Filozofsko kreiranje znanosti.
4. Porajanje in perfektuiranje gozdarstva kot filozofske in tehnološke podlage na človekovi razvojni poti celostnega individuuma na naši obli.

Opomba: Razumljivo – s svetiščem »GOZD«

Torej: prihodnja pot gozdarstva ne kot tehnologija, temveč kot: EKOSISTEMSKA NADGRANJA OZIROMA FILOZOFIJA.

In za zaključek še nekaj ugotovitev in opozoril:

Sedanja podoba gozdnate pokrajine v Sloveniji ni sama po sebi umevna. Lahko bi bila tudi taka kot pred 50-timi leti; ali pa še slabša.

Da ni tako, se moramo zahvaliti temeljnemu zasuku, ki je nastal po končanih povojnih »planskih letih« in vsemu, kar je temu sledilo: sedanje

stanje ter podoba slovenskega gozda. To je težko dojemljiv enkratni »kapital«, ki pa je laiku razumljiv sam po sebi. In vendar pomeni po stoletjih ropanja v naših gozdovih temeljit zasuk, slovensko gozdarstvo z njegovim gozdom pa predhodnika novega, naravi prijaznega odnosa do nje in kot vzornika drugim strokam, da ne govorimo npr. o kmetijstvu, ki ga ta obrat še čaka.

Torej nadaljujmo z metodo investiranja za prihodnost, ki grozi in prinaša »ekokatastrofe«, ki se jih sploh ne zavedamo. Pri tem pa je gozd eden od rešiteljev, grajen na načelu trajnosti, ki se je v gozdarstvu rodil že leta 1715. Vendar je njegovo uresničevanje onemogočala divja ekonomija.

Srečujemo se z mnogonamenskimi gozdomi, ki bo dajal les visoke kakovosti, pa tudi visokokakovostne in vse pomembnejše druge okoljske dobrine. Prihaja čas, ko bo visokokakovosten les iskan kot dragocena surovina. Minulih 50 let v Sloveniji pomeni velik, vendar težko doumljiv prispevek. Pri delu z gozdom pomeni vsaka zdrava investicija za prihodnost dragocenost; napaka pa veliko škodo.

50 let vlaganja v gozd po poti biološke amortizacije pomeni za slovenski gozd veliko krepitev polifunkcionalnosti, ki pa je laik ne dojema.

Zato pozabimo na kratkoročne AE (beri agroeconomijo) in podobno ter spoštujmo modrost načela trajnosti; torej sonaravnost vsega naravi prijaznega in krepko obračunajmo s ponovnim poizkusom ropanja in špekulacijami, ki od nekdaj spremljajo poseganje v gozd in se ponovno pojavljajo kot »lopovi na pohodu« tudi pri nas. Nadaljujmo z zdravim, naravi prijazno potjo, ki jo pri nas občuduje vsa Evropa, ki se tega zaveda, in se odloča za podobne nove korake. Naj navedem le enega od njih. Švicarji in Nemci so se odločili, da bodo glede na revitalizacijo naravnejšega vodnega režima pri njih vrnili vso vodo s kanaliziranih potokov in rek v nekdanje naravne tokove. Pri Švicarjih znaša ta dolžina 26.000 km, pri Nemcih pa je 2- do 3-krat daljša kot pri Švicarjih (podatek iz nemškega tednika Die Zeit).

Opomba: Depresija v evropskem gozdarstvu se ponavlja. Kako jo preprečiti?

Beri: **Zapisano v besedilu in prikazano v slovenskem gozdu.**